

Акад. Таки Фити, претседател на МАНУ¹

ПРОШТАЛНА БЕСЕДА ЗА АКАД. ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ

УЖАЛЕНО СЕМЕЈСТВО НА АКАД. ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ,

ТАЖНО СОБРАНИЕ,

Тешко и болно е сознанието дека меѓу нас го нема веќе нашиот Цветан Грозданов. Изминативе неколку дена, кога сериозно се влоши здравствената состојба на Цветан, неговото семејство, сите членови на МАНУ, неговите многубројни пријатели и почитувачи, сите ние заедно, стрепевме за крајниот исход од новонастанатата ситуација. Сепак, длабоко во нас тлееше надежда, вербата, дека Цветан, и овој пат, како и многу пати претходно, ќе успее, на свој начин, со силата на неверојатната животна енергија која ја поседуваше и со силата на неговата беспрекорна интелектуална моќ, кои им пркосеа на неговото крeвко здравје, да ги победи железните закони на биологијата. Но, за жал, овој пат, Цветан ја изгуби битката со болеста. Така, си замина од овоземниот свет и од нашите редови акад. Цветан Грозданов, нашиот најеминентен историчар на уметноста, византолог со европска и светска репутација, еминентен универзитетски професор, врвен научник, извонреден истражувач, човек чиешто дело е уникатно и беспрекорно сведоштво за раскошната културна историја и уметност на Македонија, дело коешто му донесе неспорен личен престиж, кој далеку ги надминува рамките на македонската и на балканската културна историја, но и дело кое ѝ донесе престиж и репутација на Македонската академија на науките и уметностите и на Република Македонија во целина.

Делото на акад. Цветан Грозданов е грандиозно, величествено, како според временскиот период на истражување, така и според импозантноста на неговиот научен опус и, се разбира, особено, според неговата научна скрупула и меѓународно потврдена и призната оригиналност. Според временскиот период на истражување, затоа што неговиот научен интерес опфаќа векови, милениумска хронологија, којашто се протега од најраните пројави на старословенската култура и уметност, преку доцниот среден век и епохата на преродбата од XIX век, па сè до денешни дни. Да се покрие олку долг временски период на истражување не ќе беше можно без неговата осведочена ерудиција, широка и богата едукација и кумулирани знаења не само од неговата потесна научна област, туку и од сродните научни дисциплини, без годините поминати на терен, пред оригиналите и нивното студиозно истражување и без неговиот прекрасен ум. Според импозантноста на неговиот опус, затоа што неговата библиографија содржи повеќе од 300 научни трудови, меѓу кои и извонредно вредни книги и монографии и други изданија чиј број перманентно се мултиплицираше, бидејќи акад. Грозданов работеше буквално до последниот час од својот опстој во овоземниот свет. Длабоко во мојата меморија за Цветан е врежана сликата којашто реално ми се повторуваше при секоја средба со него во Академијата. Цветан, седнат на своето работно биро, со многу отворени книги пред себе, сериозно задлабочен во проучувањето и студирањето на материјата. Сето тоа говори за неговата зачудувачка, чудесна работохоличност, којашто траеше и го држеше во импресивна истражувачка кондиција до самиот крај на неговиот живот. Научната скрупула и меѓународно потврдената и призната оригиналност на творечкиот опус на акад. Цветан Грозданов редовно и аргументирано е потенцирана како квалитативна карактеристика на неговите дела. Во оваа смисла, неговиот близок пријател, акад. Гојко Суботиќ, ќе каже: „Присуството на Цветан Грозданов во историјата на уметноста, којашто трае веќе половина век, добило посебно место не само затоа што со свежи податоци и откритија, и со уште посвежи идеи, го осветлува духовниот и уметничкиот простор толку значаен за историјата на Византија и балканските земји, простор кој Грозданов го знае подобро од сите, туку уште повеќе поради високите вредности и, посебно треба да се истакне, *научната одговорност* со којашто се одликува секој негов состав. Бидејќи,

пишувањето е – а тој го сфаќа тоа како ретко некој друг – *морален чин*, а постојаноста и верноста на принципите на кои се придржува во работењето најдобро се открива со споредување на неговите најрани текстови со оние што ги завршил вчера – сите се од ист карактер, ги одликува ист пристап и иста објективност....“ И понатаму, „...сè е кажувано со особен, вешт јазик, во тон кој ја следи достоинственоста и гордоста на неговата личност“. Оригиналноста на неговото дело е, исто така, неспорна. Во овие тажни моменти на разделба со акад. Цветан Грозданов, не можам, а да не спомнам дека на широк круг луѓе и почитувачи на неговото дело добро им се познати неговите оригинални придонеси поврзани со охридскиот фрескоживопис и откривањето на нови, дотогаш непознати хронолошки слоеви на капиталните споменици на „Св. Софија“ и на „Богородица Перивлепта“, со точната идентификација на портретите и циклусот на Акатистот на Богородица и истражувањата на јужната фасада и на композицијата Страшниот суд, со разрешувањето на енигматичните композиции на олтарниот простор на најстариот охридски живопис во „Св. Софија Охридска“, со откривањето на историските портрети од Полошкиот манастир, а потоа и од црквата „Св. Горѓи“ во Курбиново, со разрешувањето на композицијата и феноменологијата на т.н. Небесен двор, присутна само во спомениците настанати во рамките Охридската архиепископија, со неговите заслуги за враќање на интересот на историјата на уметноста за присутноста на антологиски дела во Македонија во периодот на османлиското владеење итн.

Почитувани,

Цветан Грозданов е роден охриданин и со тој факт посебно се гордееше. Со право, бидејќи на древниот Охрид природата му подарила не само раскошна и исконска убавина, туку и првоучители, просветители, светци и чудотворци, а словенската цивилизација и милениумите што следуваат по неа му подариле културно богатство и наследство (цркви, манастири, фрески и живописи, икони итн.) од непроценлива вредност. Таквиот амбиент се споил со талентот, дарбата, прекрасниот ум и младешката љубопитност на Цветан Грозданов кон културното наследство на магичниот Охрид, поттикнувајќи го средношколските распусти да ги минува на конзерваторските скелиња на „Св. Софија“ и на другите цркви во стариот дел на Охрид, и на тој начин пресудно влијаејќи врз изборот на својата професија и поле на научен интерес. Тоа покажува зошто во неговата научноистражувачка работа доминираат темите поврзани со „Св. Софија“, со „Богородица Перивлепта“, со св. Климент Охридски и св. Наум, со Охридската архиепископија и охридските архиепископи итн.

Високата компетентност во областите во кои твореше придонесоа акад. Цветан Грозданов да извршува значајни и престижни општествени и стручни функции. Беше министер за култура во првата Влада на независна Република Македонија, а во периодот од 2004 до 2007 година и претседател на МАНУ. Извесен период раководеше и со Центарот за стратемиски истражувања на МАНУ. Тој го основа и го раководеше нашиот Истражувачки центар за културно наследство, во чии рамки, за краток период, беа иницирани и успешно реализирани неколку значајни научни проекти од областа на културното наследство и археологијата и беше покренат годишникот MONUMENTA.

Како проминентен византолог и историчар на уметноста, Цветан Грозданов беше член на неколку странски академии на науките и уметностите, почесен доктор на науки на неколку странски универзитети и добитник на високи, респектабилни домашни и странски награди и признанија.

ТАЖНО СОБРАНИЕ,

Сè е менливо и минливо на овој свет. Луѓето не траат вечно на овој свет. Но вечно трае, вечно опстојува делото на луѓето, на научниците од ковит на акад. Цветан Грозданов. А трагите кои тој ги остави во историјата на уметноста на балканските земји и во историјата на уметноста на Република Македонија со неговото грандиозно дело и творештво никој не може да ги избрише или да не ги респектира. Напротив, Цветан беше и ќе остане гордост на Македонската академија на науките и уметностите, на Универзитетот „Св. Кирил Методиј“ – Филозофскиот факултет во Скопје, каде што се стекна со репутација на проминентен и почитуван професор, византолог, врвен историчар на уметноста, од чијашто педагошка и научноистражувачка дејност

бенефицираа бројни генерации негови студенти, магистранди и докторанди и гордост на неговото семејство. Затоа, најголемата утеха кога ги губиме нашите најблиски, за сите нас, и за семејството Грозданови, е сознанието дека акад. Цветан Грозданов вечно ќе се памети како великан и врвен истражувач на раскошната културна историја и уметност на Република Македонија.

Нека му е вечна слава на акад. Цветан Грозданов!

ⁱ Беседа на претседателот на МАНУ, акад. Таки Фити, на Комеморативната седница по повод смртта на акад. Цветан Грозданов, 3.4.2017 г., МАНУ